

Dette dokument udgør referatet fra mødet i Vandoplandsstyregruppen for Randers Fjord den 3. maj 2024

Praktisk information om mødet:

Mødested: Kyst- og Fjordcentret, Voer Færgevej 123, 8950 Ørsted

Varighed: Kl. 09:00 – 13:30

Forplejning: Der er fuld forplejning.

Mødet indeholder en besigtigelse, så medbring praktisk fodtøj og overtøj der passer til vejret.

Mødet afholdes i "Bålhuset", som er træbygningen der ligger nord for vejen, i samme side som P-pladsen.

Der er WIFI i mødelokalet (kræver ingen kode).

Kontaktinformationer til VOS-sekretariatet:

Daniel Lindvig: Afdelingsleder Natur og Vand, Viborg Kommune. Direkte telefon: 87875520.

E-mail: dlin@viborg.dk

Hanne Stadsgaard Jensen: Biolog i Natur og Vand, Viborg Kommune. VOS-sekretær. Direkte telefon: 87875573. E-mail: hsjen@viborg.dk.

Deltagere

Politisk deltagelse

Rune Kristensen (formand)
Karen Lagoni (næstformand)
Anita Søholm
Steffen Drejer
Jens Szabo
Erling Kvist Andersen
Niels Basballe (suppleant)

Repræsentorer

Silkeborg Kommune
Randers Kommune (pkt. 1-7)
Syddjurs Kommune (pkt. 1-7)
Viborg Kommune
Skanderborg Kommune
Favrskov Kommune
Norrdjurs Kommune

Teknisk deltagelse

Michael Damm
Daniel Lindvig
Anders Isberg Aahave
Birthe Jordt
Nick Raaholdt Sørensen
Bent Hodde Mortensen
Søren Kepp Knudsen
Hanne Stadsgaard Jensen
Majbritt Kjeldahl Lassen
Anne Gro Thomsen

Repræsentorer

Randers Kommune (pkt. 1-7)
Viborg Kommune
Silkeborg Kommune
Favrskov Kommune
Horsens Kommune
Skanderborg Kommune
Norrdjurs Kommune
Viborg Kommune/VOS Sekretariatet
Gudenåkomitéens Sekretariat
Naturstyrelsen Søhøjlandet

Oplægsholdere

Esben Tarpgaard
Peter Kaarup

Organisation

Limfjordssekretariatet
Miljøstyrelsen Østjylland (pkt. 1-2)

Afbud

Aleksander Myrhøj
Jeppe Mouritsen
Lisbeth Torfing
Søren Hald
Søren Peschardt

Repræsentorer

Norrdjurs Kommune
Hedensted Kommune
Horsens Kommune
Naturstyrelsen Søhøjlandet
Vejle Kommune

Dagsorden

- 1. Godkendelse af dagsorden og introduktion til området (09:00 – 09:20)**
v. Rune Kristensen og Niels Basballe
- 2. Oplæg om miljøtilstanden i Randers Fjord, inkl. spørgsmål og drøftelse (09:20 – 10:25)**
v. Peter Kaarup, kontorchef Miljøstyrelsen Østjylland, og Esben Tarpgaard, Limfjordssekretariat
- Pause (15 min)**
- 3. Introduktion til besigtigelse ved fjorden (10:40 – 10:55)**
v. Søren Kepp Knudsen
- 4. Besigtigelse ved fjorden (10:55 – 11:40)**
- Frokost (40 min)**
- 5. Status for midler fra statslig pulje til at løse VOS-opgaven og orientering om status for vådområder og lavbundsprojekter (12:20 – 12:30)**
v. Daniel Lindvig og Hanne Stadsgaard Jensen
- 6. Opfølgning på henvendelse fra VOS Randers Fjord til de politiske udvalg i kommunerne (12:30 – 12:35)**
v. Rune Kristensen
- 7. Drøftelse af hvordan VOS Randers Fjord skal indgå i arbejdet med Gudenåplanen (12:35 – 13:25)**
v. Rune Kristensen og Daniel Lindvig
- 8. Eventuelt (13:25 – 13:30)**
v. Rune Kristensen

Oversigt over bilag:

- Bilag A:** Sammenfatning af N- og P-vandoplandsplaner for Randers Fjord-oplandet i 1. og 2. planperiode, samt lavbunds-VOP og Vandplan 3-VOP.
- Bilag B:** Oversigt over politisk behandling af henvendelse fra VOS Randers Fjord til politiske udvalg

Punkt 1. Godkendelse af dagsorden og introduktion til området

Møderne i Vandoplandsstyregruppen for Randers Fjord er ligesom møderne i Gudenåkomitéen tematiserede. Formålet med at holde tema-møder er at gøre dem mere fokuserede, og få bedre tid til at drøfte de enkelte punkter.

Temaet for dette møde er miljøtilstanden Randers Fjord.

Møderne i både Gudenåkomitéen og VOS Randers Fjord placeres rundt omkring i medlemskommunerne. Denne gang er turen kommet til Norddjurs. Efter godkendelse af dagsordenen vil Niels Basballe give en introduktion til området, med særlig fokus på opgaverne i VOS Randers Fjord.

Indstilling

Sekretariatet indstiller, at

- Dagsordenen til mødet i VOS Randers Fjord den 3. maj 2024 godkendes
- Introduktionen tages til efterretning

REFERAT

Da Anita Søholm deltog for første gang, blev der gennemført en kort præsentationsrunde.

Dagsordenen blev godkendt.

Introduktionen blev taget til efterretning.

Punkt 2. Oplæg om miljøtilstanden i Randers Fjord, inkl. spørgsmål og drøftelse

Baggrund

I "På tværs med vilje" er det angivet i pejlemærket Natur og Miljø, at Gudenåkomitéen/VOS Randers Fjord vil få et opdateret overblik over naturens tilstand lokalt ved at invitere Miljøstyrelsen til at give oplæg om, den nyeste viden om Gudenåen og Randers Fjordoplandet i forhold til NOVANA-data.

På mødet i Gudenåkomitéen den 5. marts 2024 gav Miljøstyrelsen v. kontorchef for enheden Østjylland Peter Kaarup et overblik over naturens tilstand i Gudenåen.

På dette møde deltager Peter Kaarup med et oplæg om tilstanden i Randers Fjord. Derudover holder Esben Tarpgaard fra Limfjordssekretariatet et oplæg om strandengene i Randers Fjord.

Sekretariatets bemærkninger

Miljøstyrelsen er ansvarlig for det nationale overvågningsprogram for natur og vandmiljø, NOVANA, herunder dataindsamling og tilstandsvurdering. Fjorde, kyster og det åbne hav overvåges med fysiske, kemiske og biologiske prøver.

Peter Kaarup giver på mødet et overblik over status og tendenser for miljøtilstanden i Randers Fjord, herunder kilderne til næringsstofbelastningen.

Strandenge er en naturtype der findes langs fjorde og lavvandede havområder, og er kendetegnet ved et plante- og dyreliv der tåler salt. Naturtypen er sjælden på europæisk plan, men i Danmark har vi mange strandenge, faktisk 79% af de kontinentale strandenge. De er dog meget sårbare overfor stigende vandstand i havet, og ofte er de i dårlig tilstand på grund af tilgroning som følge af manglende græsning. Før de store landvindingsprojekter var der udbredte strandenge langs næsten hele fjorden, men nu er der kun få og smalle områder tilbage.

Bilag

Ingen.

Indstilling

Sekretariatet indstiller, at

- Orienteringen tages til efterretning.

REFERAT

Indstillingen blev godkendt.

Oplæggene fra Peter Kaarup og Esben Tarpgaard eftersendes til VOS-medlemmerne.

Punkt 3. Introduktion til besigtigelse ved fjorden

I forlængelse af oplægget om den aktuelle natur- og miljøtilstand i Randers Fjord og strandengene, afholdes en besigtigelse på digerene ved Kahrholme Pumpelag og ved fjorden lige nedenfor Kyst- og Fjordcentret.

Søren Kepp Knudsen fra Norddjurs Kommune giver en introduktion til besigtigelsen.

Punkt 4. Besigtigelse ved fjorden

Vi går ud til diget i den sydligste del af pumpelaget ved Kahrholme, og til flydebroen ved færgelejet, en gåtur på ca. 5 min. hver vej.

Luftfoto over området ved Kyst- og Fjordcentret.

Punkt 5. Orientering om status for vådområder og lavbundsprojekter, og status for midler fra statslig pulje til opgradering af VOS-indsatsen

Baggrund

Vandoplandsstyregruppen (VOSen) skal løbende opdatere vandoplandsplanerne (VOPerne), som angiver hvilke projekter kommunerne og Naturstyrelsen gennemfører for at leve op til kravene i statens vandområdeplaner i forhold til reduktion af tilførslen af næringsstoffer til søer, vandløb og indre farvande.

Derudover skal listen over lavbundsprojekter også vedligeholdes.

Planerne for kvælstof-vådområder og lavbundsprojekter er i 3. planperiode slået sammen til én. VOS Randers Fjord har vedtaget et mål om at opfylde de krav til nedsætning af tilførslen af næringsstoffer til vandløb, søer og fjorden, som er fastlagt i statens vandoplandsplan.

I Aftalen om landbrugets grønne omstilling fra oktober 2021 indgår at vandoplandsstyregruppernes medlemskreds skal udvides, og at der afsættes 20 mio. kr. på Finansloven til at understøtte VOSernes arbejde gennem en støtteordning administreret af Miljøstyrelsen.

På denne baggrund vedtog VOS Randers Fjord på sit møde 18. november 2022 at søge ordningen når den åbner, og at der skal søges så stort et beløb som muligt. Samtidig blev der vedtaget at følgende elementer så vidt muligt skal indgå i ansøgningen:

- Styrke samarbejde på tværs af hovedaktører og virkemidler
- Understøtte kapacitetsopbygning
- Understøtte sekretariatsfunktionen
- Styrke planlægning, rådgivning og vejledning af kommuner
- Koordinere understøttende projekter
- Gennemføre opsøgende indsats

På Vandoplandsstyregruppens møde den 17. november 2023 blev det vedtaget at der kan indledes et samarbejde med andre vand-oplande, hvis det kan fremme imødekommelse af en ansøgning.

Sekretariatets bemærkninger

Der er på nuværende tidspunkt ét kvælstof-vådområdeprojekt der startede i 1. planperiode, som fortsat er under gennemførelse. Det drejer sig om Drostrup Enge i Favrskov Kommune.

For 2. planperiode er der 8 kvælstof-projekter under etablering, og ét projekt under forundersøgelse.

I forhold til lavbundsprojekter er der på nuværende tidspunkt 2 projekter under etablering, og 3 forundersøgelser, der alle har fået tilsagn i løbet af 2. planperiode.

I 3. planperiode har der indtil videre kun været én ansøgningsrunde til kvælstof-vådområder og lavbundsprojekter (november 2023). Her blev der søgt om gennemførelse af et lavbundsprojekt i Viborg Kommune, og forundersøgelse af 2 kvælstof-vådområder og 4 lavbundsprojekter i Randers og Skanderborg kommuner. Det forventes at der åbnes for ansøgninger om fosfor-vådområder i løbet af 2024.

Der er samlet set søgt om tilsagn til forundersøgelser af N-vådområdeprojekter der giver en anslået reduktion på 65 t N/år, hvilket svarer til 78% af det samlede indsatskrav for N-vådområder i VP3.

På nuværende tidspunkt er ansøgningerne endnu ikke færdigbehandlede.

Støtteordningen til facilitering af VOS-arbejdet (også kaldet Faciliterende Lavbunds Indsats, FLI-ordningen) har været længe undervejs. Miljøstyrelsen åbnede for ansøgninger den 24. april, og ansøgningsfristen er 24. maj. Det forventes at afgørelser om tilsagn eller afslag gives senest i slutningen af august. Tilsagn gives for 2 år, med mulighed for forlængelse.

Som udgangspunkt giver støtteordningen mulighed for at få et tilskud på op til 2 mio. kr. pr. vandopland. Søger flere vandoplande sammen, kan der søges op til 4 mio. kr. Der er samlet set 32,8 mio. kr. i puljen.

Hvert vandopland har et antal point svarende til deres andel af kvælstofindsatsen og andelen af lavbundsjord. Embedsmandsgruppen har været i dialog med nabo-oplandene Aarhus Bugt (1,4 point), Djursland (7,1 point) og Horsens Fjord (4,1 point), som alle har meddelt at de er interesserede i at samarbejde om opgaven og sende en fælles ansøgning. Randers Fjord-oplandet har 16,3 point, så tilsammen giver det 28,9 point. Til sammenligning har Limfjordsoplandet 37,6 point og Vadehavet 24,4.

Der kan i støtteordningen bl.a. gives tilskud til ansættelse af sekretariatsleder, lønudgifter til egne medarbejdere, konsulentydelse, planlægningsopgaver, opsøgende og faciliterende indsatser, afholdelse af workshops, transportudgifter og revision. Det forventes at samarbejdet mellem de 4 oplande vil søge om det maksimale beløb på 4 mio. kr.

Fordelingen af ressourcer fra støtteordningen mellem de 4 deltagende vandoplande vil afspejle den procentvise fordeling af indsatsbehovet.

Det er endnu ikke defineret klart, hvordan de udvidede vandoplandsstyregrupper skal sammensættes, eller hvad opgaven er.

Bilag

Bilag A: Sammenfatning af N- og P-vandoplandsplaner for Randers Fjord-oplandet i 1. og 2. planperiode, samt lavbunds-VOP og Vandplan 3-VOP.

Indstilling

Sekretariatet indstiller, at

- Orienteringen tages til efterretning.

REFERAT

Indstillingen blev godkendt.

Der blev på mødet omdelt et udkast til pressemeddelelse vedrørende ansøgningen om midler til at sætte turbo på vådområde- og lavbundsindsatsen. Pressemeddelelsen blev godkendt. Den sendes ud i løbet af den kommende uge, når ansøgningen er afsendt.

Punkt 6. Henvendelse fra VOS Randers Fjord til de politiske udvalg i kommunerne

Baggrund

På mødet i VOS Randers Fjord den 13. oktober 2023 blev det vedtaget at der skulle sendes en henvendelse til de politiske fagudvalg i oplandets kommuner vedrørende vigtigheden af at prioritere VOS-opgaven. Henvendelsen var en opfølgning på den skrivelse som VOS Randers Fjord sendte til udvalgene i december 2022, hvori der også indgik en række anbefalinger til værktøjer kommunerne kunne bruge i deres arbejde med indsatsen.

På mødet den 17. november 2023 var skrivelsen endnu under udarbejdelse, og VOSen vedtog her at den kunne udsættes til januar 2024, så der kunne kobles til opgradering af VOSen og vedlægges en invitation til konferencen i september 2024.

Sekretariatets bemærkninger

Henvendelsen blev godkendt af formandskabet og afsendt til kommunerne (via embedsmandsgruppen) den 11. februar 2024.

Henvendelsen nævner konferencen i september 2024, men indeholder ikke en invitation, da planlægningen af denne endnu ikke var tilstrækkeligt fremskreden. Henvendelserne er målrettet de enkelte kommuners situation og indsatser, og har fokus på at de enkelte kommuners indsatser er en forudsætning for at det samlede opland når i mål. Der indgår også en opfordring til samarbejde med de lokale landbrugsorganisationer.

Den politiske behandling af henvendelsen er foregået i løbet af marts og april 2024, dog er der enkelte kommuner hvor behandlingen først sker i løbet af maj. En oversigt over behandlingerne er vedlagt som bilag B.

Bilag

Bilag B: Oversigt over politisk behandling af henvendelse fra VOS Randers Fjord til politiske udvalg

Indstilling

Sekretariatet indstiller, at

- Orienteringen tages til efterretning.

REFERAT

Indstillingen blev godkendt.

Punkt 7: Drøftelse af hvordan VOS Randers Fjord skal indgå i arbejdet med Gudenåplanen

Baggrund

Gudenåkomitéen mødtes den 9. februar 2024 med borgmestrene fra de 8 medlemskommuner, og orienterede blandt andet om det indledende arbejde med Gudenåplanen. Borgmesterkredsen var meget positivt indstillet overfor idéen, og opfordrede til at alle kommunerne fremskyndede processen og afsatte midler til arbejdet i budgettet for 2025 til en for-analyse af en helhedsplan.

Planen skal samtænke flere indsatser, herunder vådområde- og lavbundsprojekterne, som VOSen har til opgave at koordinere og fremme.

Sekretariatets bemærkninger

I lyset af borgmestrenes store opbakning, kan det forudses at processen frem mod udarbejdelse af Gudenåplanen kommer til at gå forholdsvis hurtigt.

Vandoplandsstyregruppens andel af arbejdet med planen vil umiddelbart være betydelig, da vådområde- og lavbundsprojekter arealmæssigt udgør en stor del af Gudenådalen.

På mødet i Vandoplandsstyregruppen den 13. oktober 2023 gav oplæggene fra Henrik Vejre (Københavns Universitet) og Tage Duer (Concito) inspiration til det videre arbejde. Med igangsætningen af Gudenåplanen er der behov for en opsamling på oplæggene, og en konkretisering af hvordan VOS-arbejdet skal indgå i arbejdet.

Bilag

Ingen.

Indstilling

Sekretariatet indstiller, at

- De enkelte medlemmer af vandoplandsstyregruppen giver en kort status for arbejdet med udtagningsindsatsen i egen kommune.
- Vandoplandsstyregruppen drøfter hvordan man ønsker at bidrage til arbejdet med Gudenåplanen.

REFERAT

Formanden indledte med at understrege vigtigheden af, at vi som VOS-medlemmer fortsætter med lokalt at være garanter for at der holdes fast i fakta vedr. kilderne til næringsstofbelastningen af fjorden.

Dernæst blev der givet en kort status på fremdriften i de enkelte kommuner.

Syddjurs har etableret 250ha lavbundsområder i oplandet, og er i gang med at gennemføre 165ha i Bendstrup enge, hvor der er søgt om tilsagnsforhøjelse, fordi jordpriserne er steget. Der er ikke så mange arealer tilbage med potentiale for vådområde- og lavbundsprojekter. Jorderosion er mange steder en

væsentlig kilde til N og P-belastning og dårlig tilstand af vandløb, og kommunen er i gang med at se på et demonstrationsprojekt sammen med landboforeningen.

Skanderborg har i alt 468ha med projekter. Lodsejeraftalerne ved det store projekt i Illerup Ådal er ved at være på plads.

Favrskov har gennemført to projekter. Et af projekterne, Kollerup Enge, fungerer også som klimasikring af Hadsten By. Flere igangværende projekter er sat i stå på grund af ting som usikkerhed om vandet fra Nordic Waste, timing med vindmølleprojekt og lodsejermødestand.

Randers har gennemført 9 vådområdeprojekter og har yderligere 9 vådområde- og lavbundsprojekter på vej i forskellige stadier. Sammenlagt betyder det at kommunen opfylder sin andel af de 100.000ha udtagning.

Viborg har gennemført 4 projekter på sammenlagt ca. 200ha, har ca. 370ha under etablering og ca. 210ha under forundersøgelse. Derudover er der ca. 600ha i pipeline som potentielle projekter.

Silkeborg er i gang med at gennemføre et N-vådområde på 72ha, hvor der planlægges anlægsarbejde næste sommer, og et lavbundsprojekt på 26ha hvor jordfordelingen snart starter. Derudover forundersøges et klima-lavbundsprojekt.

Norrdjurs har gennemført 1 vådområdeprojekt, et er under gennemførelse, og et tredje starter forundersøgelsen nu. Derudover er der flere lavbundsprojekter i gang.

Daniel Lindvig ridsede kort opgaverne og potentialer op, og understregede at det fortsat er vigtigt at holde fokus på at gennemføre projekterne, især de arealmæssigt store, da det er en forudsætning for at nå i mål.

Kommunerne gav en kort opdatering på hvor langt de var i processen med politisk behandling af På Tværs med Vilje og finansiering af arbejdet med udvikling af Gudenåplanen.

På baggrund af drøftelserne i de enkelte kommuner kan der vise sig behov for at tilpasse På Tværs med Vilje.

Det blev besluttet at lave en opsamling på det kommende møde i Gudenåkomitéen (21. juni 2024).

Der blev opfordret til at udnytte det momentum det giver at have borgmestrene med på tankerne, og at hele snakken om arealanvendelse er kommet højere op på den nationale dagsorden.

VOSen kan se potentialer i et større projekt med fokus på genskabelse af vådområder og strandene i fjorden. Det blev besluttet at der skulle udarbejdes et kortfattet notat med billeder, kort og visualiseringer, som opsummerer de muligheder der blev præsenteret på dagens møde.

Punkt 8. Eventuelt

Programmet for mødet i Gudenåkomitéen den 21. juni 2024 blev fremvist. Mødet indeholder både en bustur og en kanotur.

Konferencen om Gudenåplanen den 6. september er langt fremme i planlægningen. I løbet af kort tid fremsendes invitationen til embedsmandsgruppen i kommunerne, som selv skal sørge for at sende den til hele byrådet.